

RECENZE / BOOK REVIEW

Ondřej DANIEL: Násilím proti „novému Biedermeieru“!

Praha 2016: Pistorius Olšanská, 176 s., ISBN 978-80-87855-90-4

Otázka subkultur v posledních letech zarezonovala i v českém akademickém prostředí. Po letech „kolonizace“ tohoto tématu ze strany politologie, resp. teorie extremismu, se od roku 2011 objevují jak překlady, tak původní práce zaměřené na otázku subkulturu (a politiky), které jsou zakořeněné v odlišných tradicích sociálních věd, ať už jde o sociologii (Revolta stylem, 2012), nebo historický přístup, jako v tomto případě.

Knihy Ondřeje Daniela přináší poměrně zajímavý pohled na specifickou část politické aktivity polistopadových subkultur v českém prostředí. Tím tématem je násilí, kterému se Ondřej Daniel věnuje ve svých textech častěji. Stejně tak rámování celého textu, které se zaměřuje na období přechodu od státního socialismu k demokratické společnosti, je pro Daniela typické.

Právě rozměr postsocialismu pokládám v celé knize za možná nejzajímavější moment, který stojí za to zdůraznit. Daniel pracuje s pojmem „dlouhého postsocialismu“, jehož počátky klade do období tzv. přestavby ještě během panství pozdního státního socialismu, přičemž konec tohoto období vnímá jako nejasně ohraničený, avšak v zásadě spojený s etablováním liberální demokracie. Samotná kniha pak pokrývá období zhruba do roku 2004, avšak bez snahy prosadit autoritativně toto datum jako konec onoho „dlouhého postsocialismu“. Pro toto období pak používá svůj nově zavedený pojem „Nový Biedermeier“, který má naznačit jeho spojení s „konformismem a privatizací veřejného života“ (str. 11), kterou právě subkulturní násilí narušovalo.

Z tohoto pohledu přistupuje autor k první kapitole, která se zaměřuje jednak na shrnutí základních prací věnovaných subkulturám v západní Evropě a následně jejich přenosu do českého prostředí. Stejně tak se autor v první kapitole vypořádává i s otázkou postsocialismu a rámců subkulturního násilí.

Po tomto úvodu pak představuje základní subkultury, které během zkoumaného období nacházíme v českém prostředí. Knihu otevírá kapitola o black metalové scéně, ve které si autor klade si otázku, nakolik ji lze spojovat s politickým aktivismem a nakolik je pro ni typické násilí reálné a nakolik jde spíše o specifickou estetiku. Současně ale ukazuje tenkou hranici mezi relativně neškodným vymezováním se proti společenským pořádkům pomocí subkulturního vzhledu a adorace symbolů spojených se satanismem a přechodem k adoraci nacismu, který nabízí možnost „šokovat měšťáka“ přinejmenším stejně dobře, jako satanismus.

Další kapitola se zaměřuje na fotbalové násilí, které je tentokrát geograficky vymezeno brněnskou zkušeností, která více než jiné oblasti podléhala také politizaci ve smyslu příklonu k otevřenému neonacismu. Současně autor upozorňuje i na nástup morální paniky, kterou tento fakt vyvolal.

Po těchto kapitolách, které pracovali s problematikou subkulturního rasismu a neonacismu následuje část, která představuje hlavního nositele těchto myšlenek, kterou byla subkultura skinheads, respektive její podoba, kterou na sebe tato subkultura vzala v českém prostředí v devadesátých letech. Kapitola uvedená citátem nejslavnější české skinheadské kapely Orlík se zaměřuje právě na období působení této kapely a její vliv, který měla na formování české větve této subkultury. Materiál této kapitoly se pak opírá zejména o „vzpomínky militanta“, tedy materiál, původně umístěný na internetu, který se později objevil zpracovaný v autobiografii Filipa Vávry, přední postavy českého neonacismu, nazvané „*Těžký boty to vyřešej hned*“ z roku 2017.

Jako protiváhu pak Daniel představuje subkulturní antifašismu a jeho střety právě s neonacistickými skinheads v devadesátých letech. I zde se autor opírá zejména o vlastní materiály pocházející ze subkulturního prostředí (v tomto případě jde převážně o texty zveřejněné organizací Antifašistická akce), které konfrontuje právě se zmíněnými „vzpomínkami militanta“. Současně upozorňuje i na rozměr střetů s policií a širší instrumentalizaci násilí, která je pro radikální levice relativně typická.

Navazující kapitola pak představuje obecně subkulturní skupiny vycházející z anarchistického autonomismu a jejich vztah k násilí. Zde rezonuje již zmiňovaná otázka střetů s policií, ale i násilné akce během tzv. Street parties na konci devadesátých let a jejich ambivalentní přijímání v autonomním prostředí českého anarchismu, které svůj vrchol našly v protestech proti měnovému fondu v roce 2000.

Závěrečná kapitola si pak všímá nakolik právě otázka násilí vedla k určité depolitizaci v rámci nastupující generace subkulturního aktivismu spojeného s nástupem techna (resp. rave), která ale nakonec vyvrcholí prudkou srážkou s policií během Czechteku v roce 2005 a následnou vlnou morální paniky stejně jako v případě protestů proti MMF v roce 2000. V tomto případě se ale v podstatě depolitizovaná subkultura technařů vzepře a střetne se s politickou mocí znovu, tentokrát ale ve virtuálním prostředí.

Závěrečné shrnutí pak nabízí pohled na vývoj jednotlivých subkultur během „dlouhého postsocialismu“ a jejich hlubší politizaci, nebo naopak depolitizaci.

Celá kniha je bezesporu zajímavým příspěvkem ke studiu subkultur v postsocialistickém prostředí. Právě její zasazení do přechodného období, které odmítá dichotomii státní socialismus X liberální demokracie a naznačuje provázanost obou období, resp. prolíná a postupnou přeměno jednoho v druhé pokládám za nejzdařilejší část celé knihy a za nosný koncept. I zaměření na konkrétní subkulturní aktivitu, v tomto případě násilí, je šikovné a umožňuje určitou komparaci napříč i jinak poměrně

vzdáleným subkulturám. Samotné zpracování pak ale naráží na jeden problém, který je také třeba uvést. Jako problematické vidím využívání omezeného počtu pramenů. Důraz na prameny je zcela v pořádku, nicméně fixace na psané materiály je v tomto případě dle mého názoru na škodu. Je zřejmé, že ze sledovaného období bude existovat psaných pramenů jen minimum, pak ale nutně dochází k třeba jen částečnému přebírání některých aktivistických pohledů samotným výzkumníkem, což platí zejména pro kapitulu o rasistických skinheads, která je postavena výrazně kolem „vzpomínek militanta“. Stejně tak ale i kapitola o militantním antifašismu vychází převážně z prací samotné Antifašistické akce. Vzhledem k současnému zájmu o subkultury se domnívám, že nemusel být problém doplnit písemné prameny současnými rozhovory alespoň s některými účastníky tehdejších událostí.

Přes uvedenou námitku ale pokládám knihu za zdařilý příspěvek ke zkoumání subkultur, který přináší nové pohledy, které stojí za to znát pro každého, kdo se touto problematikou chce více zabývat.

Mgr. Jan Charvát, Ph.D. et M.A.
Institut politologických studií, Fakulta sociálních věd
Univerzita Karlova, Praha